УДК 336.144.3: 355

Руденська Г. В.;
Педан Ф. П.;
Ткаченко М. В., к.т.н.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

Використання системи ключових показників під час оцінювання фінансового забезпечення Збройних Сил України

Резюме. На основі тестових даних проведено розрахунок інтеграційного показника щодо оцінювання фінансово-економічної діяльності Збройних Сил України і наведена якісна інтерпретація отриманим результатам.

Ключові слова: ключові показники, адитивно-мультиплікативна модель, інтеграційний показник, оцінка, фінансово-економічна діяльність.

Постановка проблеми. Для прийняття обґрунтованих рішень щодо ефективного фінансування діяльності Збройних Сил України (ЗС України) у відповідних структурних підрозділах Міністерства оборони України для вищого керівництва формується звіт, який містить інформацію про структуру витрат, видатки за бюджетними програмами. При цьому дані подаються у вигляді "заплановані фінансові ресурси" і "надходження фактичних коштів", а також різниці між ними. Висвітлюються дані про кредиторську і дебіторську заборгованість, оперативні та капітальні видатки. Наведені показники виражаються через загальний та спеціальний фонди у натуральному виразі та у відсотках. Проте немає можливості відстежувати у динаміці процеси планування та витрачання оборонного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботах [1-5] визначені проблемні питання в галузі планування та витрачання оборонного бюджету та шляхи їх подолання. Однак питання оперативного оцінювання фінансового стану ЗС України не висвітлені і залишаються актуальними.

Мета статті. На основі демонстраційного прикладу довести адекватність розрахунків щодо оцінювання фінансового забезпечення Збройних Сил України, використовуючи запропоновані ключові показники.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення ефективності планування, розподілу і використання фінансових ресурсів – головна мета функціонування фінансових органів МО України та ЗС України. Для оцінювання фінансового забезпечення ЗС України використовуватимемо ключові показники, що були висвітлені у [6]. Для кожного рівня управління фінансово-економічною діяльністю були визначені ціль ефективного функціонування та показники, що характеризують фінансово-економічну діяльність. Після було здійснено прив'язку показників до відповідних цілей розпорядників коштів на кожному рівні ієрархії та на основі експертних оцінок розраховано рівень питомої ваги (визначення впливу один на одного) для кожного показника. З метою нівелювання великого розкиду в оцінках впливу показників один на одного було розраховано середнє геометричне для кожного показника, що приведено до однієї шкали вимірювання.

Інтегральний показник визначено на основі багаторівневої адитивно-мультиплікативної моделі оцінки узагальнених показників [7, 8], вибір якої обумовлено залежністю показників на всіх рівнях каскадування.

Наведемо приклад розрахунку для сфери "Забезпечення фінансовими ресурсами ЗС України", напряму 2.1. Достатня наявність фінансових ресурсів для забезпечення життєдіяльності ЗС України. Для оцінювання напряму 2.1 використовуються 10 показників, які наведені у табл. 1.

Розрахунок показників буде проводитись для ситуації нерівномірного фінансування життєдіяльності ЗС України протягом певного року. Сценарій розрахунку пропонується наступний: у перші місяці (січень, лютий) здійснюється суттєве недофінансування, в наступні місяці (березень, квітень) – незначне

перефінансування (тобто компенсація за попередні місяці), потім фінансування здійснюється у припустимих межах, але дефіцит коштів накопичується, який наприкінці року покривається значним перефінансуванням.

При цьому значення показників, що пов'язані з дебіторською та кредиторською заборгованостями знаходяться у припустимих встановлених межах, а ті, що повинні знижуватись – протягом року зменшуються. Значення інших показників, що пов'язані з виконанням бюджету іноді не будуть знаходитись у припустимих межах. При цьому будуть використані тестові дані (див. табл. 2-11).

Таблиця 1

Перелік показників ефективності фінансового забезпечення ЗС України

№	Назва та символ показника	
1.	q_1	Коефіцієнт дебіторської простроченої заборгованості
2.	q_2	Коефіцієнт кредиторської простроченої заборгованості
3.	q_3	Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості
4.	q_4	Коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості
5.	q_7	Коефіцієнт своєчасності погашення кредиторської заборгованості
6.	q_8	Коефіцієнт виконання кошторису ЗФ
7.	q_{10}	Коефіцієнт дефіциту ЗФ
8.	q_{11}	Відносний показника відхилення суми фактичного фінансування від планового
9.	q_{12}	Показник витрачання бюджету
10.	q_{13}	Показник відхилення суми кошторисних призначень від суми потреби

Таблиця 2

Коефіцієнт дебіторської простроченої заборгованості

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
$ДЗ_{пр}$	113,4	153,3	275,6	423,5	543,9	674,6	743,6	899,1	960,7	1002,5	1087,2	1154,5
ДЗ	374,2	743,6	1487,3	2111,6	2783,6	3156,6	3465,3	3788,0	4006,8	4154,4	4265,5	4301,5
$q_1<0,3$	**0,30**	**0,21**	**0,19**	**0,20**	**0,20**	**0,21**	**0,21**	**0,24**	**0,24**	**0,24**	**0,25**	**0,27**

$ДЗ_{пр}$ – прострочена дебіторська заборгованість;

ДЗ – дебіторська заборгованість.

Таблиця 3

Коефіцієнт простроченої кредиторської заборгованості

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
$КЗ_{пр}$	113	102	89	81	72	61	45	34	24,5	17	11	7
КЗ	354	334	324	301	287	267	254	248	230,1	221	201	189
$q_2\downarrow$	**0,319**	**0,305**	**0,275**	**0,269**	**0,251**	**0,228**	**0,177**	**0,137**	**0,106**	**0,077**	**0,055**	**0,03**

КЗпр – прострочена кредиторська заборгованість;

КЗ – кредиторська заборгованість;

$q_2\downarrow$ - зменшення від фіксованого значення.

Таблиця 4

Коефіцієнт безнадійної дебіторської заборгованості

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
$ДЗ_{бн}$	9,7	8,9	8,1	7,3	6,5	5,7	4,9	4,1	3,3	2,5	1,7	0,9
ДЗ	374,2	743,6	1487,3	2111,6	2783,6	3156,6	3465,3	3788,0	4006,8	4154,4	4265	4301
$q_3\downarrow$	**0,0259**	**0,0120**	**0,0054**	**0,0035**	**0,0023**	**0,0018**	**0,0014**	**0,0011**	**0,0008**	**0,0006**	**0,000**	**0,0002**

$ДЗ_{бн}$ – списана (безнадійна) дебіторська заборгованість;

ДЗ – дебіторська заборгованість;

$q_3\downarrow$ - зменшення від фіксованого значення.

Таблиця 5

Коефіцієнт покриття кредиторської заборгованості

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
$Зал_{Кошт}$	352	355	324	303	290	269	255	248,3	235	224	205	191
КЗ	354	334	324	301	287	267	254	248	230,1	221	201	189
$q_4\geq1$	**0,994**	**1,063**	**1,000**	**1,007**	**1,010**	**1,007**	**1,004**	**1,001**	**1,021**	**1,014**	**1,020**	**1,01**

$Зал_{Кошт}$ – залишки кошторисних призначень;

КЗ – кредиторська заборгованість.

Значення показника за перший місяць пояснюється недофінансуванням на початку року за сценарієм, значення показника за другий місяць у порівнянні з іншими значеннями більше за рахунок перефінансування.

Таблиця 6

Коефіцієнт своєчасності погашення кредиторської заборгованості

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
$Зал_{Коштр}$	45	55	34	44	56	45	41	34	32,5	35	44	41
КЗ	354	334	324	301	287	267	254	248	230,1	221	201	189
q_7= 0,1-0,25	**0,127**	**0,165**	**0,105**	**0,146**	**0,195**	**0,169**	**0,161**	**0,137**	**0,141**	**0,158**	**0,219**	**0,21**

$Зал_{Коштр}$ – залишки коштів на рахунках;

КЗ – кредиторська заборгованість.

Таблиця 7

Коефіцієнт виконання кошторису загального фонду

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Надх	1374	5505	4057	4423	4407	4301	4313	4356	4231	4988	6510	6256
Кошт	1465	5211	4176	4567	4510	4300	4378	4356	4234	4988	6300	5888
q_8=0,9-1	**0,94**	**1,06**	**0,97**	**0,97**	**0,98**	**1,00**	**0,99**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,03**	**1,06**

Надх – виділені асигнування (розподіл фінансування) на момент формування звіту;

Кошт – кошторисні призначення на рік з урахуванням змін.

За сценарієм у перший місяць недофінансування (на 0,6); наступного місяця здійснюється компенсація за попередній – перефінансування. Далі також спостерігається невелике недофінансування (у межах 0,01-0,03), яке компенсується наприкінці року.

Таблиця 8

Коефіцієнт дефіциту загального фонду

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Надх	1304	5805	4057	4423	4407	4301	4313	4356	4231	4988	6510	6256
$Потр_{річ}$	1515	5543	4277	4634	4591	4357	4411	4465	4244	4999	6411	6101
q_{10}=0,75-1	**0,86**	**1,05**	**0,95**	**0,95**	**0,96**	**0,99**	**0,98**	**0,98**	**1,00**	**1,00**	**1,02**	**1,03**

Надх – виділені асигнування (розподіл фінансування) на момент формування звіту;

$Потр_{річ}$ - плановий показник видатків.

Як правило, потреба завжди перебільшує надходження, що наведено у Табл. 8. Однак значення коефіцієнта також показують нерівномірність фінансування на початку і наприкінці року.

Таблиця 9

Відносний показника відхилення суми фактичного фінансування від планового

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Надх	1421	5385	4057	4423	4457	4301	4313	4356	4231	4988	6510	6056
Кошт	1465	5211	4126	4527	4510	4300	4378	4356	4234	4988	6300	5888
q_{11}	**3,00**	**-3,00**	**2,00**	**2,00**	**1,00**	**0,00**	**1,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-3,00**	**-3,00**

Актуально при розбіжності сум фактичного фінансування від річних кошторисних призначень.

Надх – виділені асигнування (розподіл фінансування) на момент формування звіту;

Кошт – кошторисні призначення на рік з урахуванням змін.

В ідеалі коефіцієнт повинен дорівнювати нулю, тобто суми надходження відповідають кошторисним призначенням. Позитивний відсоток характеризує недофінансування, а негативний – перефінансування.

Показник витрачання бюджету Таблиця 10

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Витр	1465	5211	4176	4567	4510	4300	4378	4356	4234	4988	6300	6256
Надх	1465	5211	4176	4567	4510	4300	4378	4356	4234	4988	6300	5888
q_{12}=1	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,00**	**1,06**

Витр – витрачені фінансові ресурси;

Надх – виділені асигнування (розподіл фінансування) на момент формування звіту.

Цей показник повинен дорівнювати одиниці, однак наприкінці року він перевищує установлену норму, що характеризує значне перефінансування.

Показник відхилення суми кошторисних призначень від суми потреби Таблиця 11

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Кошт	1465	5211	4176	4567	4510	4300	4378	4356	4234	4988	5888	6300
$Потр_{річ}$	1515	5543	4277	4634	4591	4357	4411	4465	4244	4999	6411	6101
q_{13}=1	**0,97**	**0,94**	**0,98**	**0,99**	**0,98**	**0,99**	**0,99**	**0,98**	**1,00**	**1,00**	**0,92**	**1,03**

Кошт – кошторисні призначення на рік з урахуванням змін;

$Потр_{річ}$ - плановий показник видатків.

Потреба у фінансових ресурсах, як правило, перевищує кошторисні призначення, що наведено у таблиці 11, крім останнього місяця, коли здійснюється перефінансування.

Значення інтегрального показника Таблиця 12

	Місяці											
	I	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**	**VII**	**VIII**	**IX**	**X**	**XI**	**XII**
Q	0,8096	0,1713	0,6979	0,7012	0,5920	0,4862	0,5905	0,4782	0,4812	0,4796	0,1495	0,1702
Стан	Поган	Поган	Задов.	Поган	Задов.	Добре	Задов.	Добре	Добре	Добре	Поган	Поган

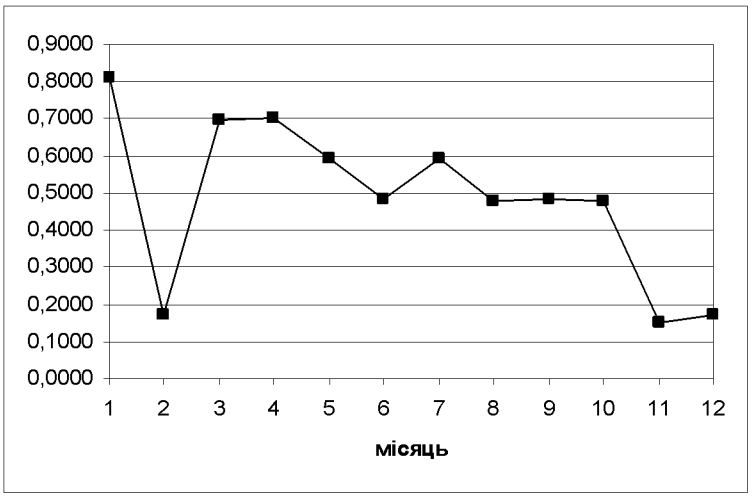

Рис.1 Значення інтегрального показника протягом року

Аналіз отриманих значень інтегрального показника див. Табл. 13) дозволив визначити фактори, які впливають на його значення (символом “+” позначено позитивний вплив, а символом “–” – негативний).

Аналіз інтегрального показника Таблиця 13

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
q_1	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
q_2	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
q_3	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
q_4	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
q_7	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
q_8	-	-	-	+	-	+	-	+	+	+	-	-
q_{10}	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-
q_{11}	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	-	-
q_{12}	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-
q_{13}	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Q	1,685	-0,704	0,8079	0,8112	0,702	0,486	0,590	0,47	0,48	0,48	0,15	-0,16
Стан	Поган.	Поган.	Задов.	Задов.	Задов.	Добр.	Задов.	Добр.	Добр.	Добр.	Поган.	Поган.

Прийнятний стан наявності фінансових ресурсів для забезпечення життєдіяльності ЗС України - це коли жоден фактор негативно не впливає на результат (IX, X) або тільки один (VI, VIII), задовільний стан - коли окремі показники (2 або 3) впливають негативно (III, IV, V, VII), поганий стан – коли понад три показники впливають негативно (I, II, XI, XII). Найнегативніше при цьому сценарії впливають: коефіцієнт виконання кошторису загального фонду (q_8), відносні показники відхилення суми фактичного фінансування від планового (q_{11}) та суми кошторисних призначень від суми потреби (q_{13}). За рахунок відносного показника відхилення суми фактичного фінансування від планового можна отримати негативні значення (перефінансування).

Висновки. Таким чином, запропоновані ключові показники ефективності фінансового забезпечення Збройних Сил України адекватно відображають стан наявності фінансових ресурсів для забезпечення життєдіяльності ЗС України, що дає змогу в подальшому створити основу для забезпечення інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень та запровадження системи внутрішнього контролю та управління ризиками у сфері фінансового забезпечення Збройних Сил України.

Одним з питань під час використання інтеграційних показників є якісне трактування отриманих значень ("погано", "задовільно", "добре"), визначення границь та меж неоднозначності між якісними оцінками, що потребує уточнень у **подальших дослідженнях**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мунтіян В. Фінансування Збройних Сил України: проблеми та перспективи // Дзеркало тижня. – 2002. – № 34. – с. 4-6.
2. Мунтіян В.І. Оборонний бюджет: світовий досвід та можливі шляхи реформування в Україні. Монографія. – К.: Просвіта, 1996. – 240 с.
3. Мунтіян В.І. Економіка та оборонні витрати: аналіз зарубіжних досліджень і український шлях розвитку. Монографія – К.: НДФІ, 1998. – 464 с.
4. Васильченко З.М. Бюджетне планування видатків на утримання особового складу Збройних сил України / З.М. Васильченко, С.М. Чімишенко // Фінанси України. – 2010. – № 5.
5. Запатріна І.В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І.В. Запатріна, Т.Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 10.
6. Ващенко І.В. Система ключових показників ефективності фінансового забезпечення Збройних Сил України / Ткаченко М. В., Федоренко Р. М., Педан Ф. П., Руденська Г. В. Збірник наукових праць ЦВСД НУОУ № 1 (56), 2016 р., с. 126-129.
7. Степанюк М.Ю. Багаторівнева адитивно-мультиплікативна модель оцінки узагальнених показників при стратегічному управлінні на основі системи збалансованих показників / М.Ю. Степанюк // Проблеми програмування. – 2010. – № 1. – с. 108 – 115.
8. Степанюк М.Ю. Подход к стратегическому планированию на основе системы сбалансированных показателей с использованием многоуровневой модели оценки / М.Ю. Степанюк, И.П. Синицын // Матеріали міжнар. наук. конф. "Моделювання 2010": зб. наук. праць, (Київ, 12–14 травня 2010). – Київ: ІПМЕ НАН України, 2010. – Т. 3. – с. 166 – 171.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017

Руденская Г. В.;
Педан Ф. Ф.;
Ткаченко М. В., к.т.н.
Центр военно-стратегических исследований Национального университета обороны Украины имени Ивана Черняховского, Киев

Использование системы ключевых показателей при оценке финансового обеспечения Вооружённых Сил Украины

Резюме. На основе тестовых данных проведен расчет интегрального показателя для оценки финансово-экономической деятельности Вооружённых Сил Украины и дана качественная интерпретация полученным результатам.

Ключевые слова: ключевые показатели, аддитивно-мультипликативная модель, интегральный показатель, оценка, финансово-экономическая деятельность.

G. Rudenska;
F. Pedan;
M. Tkachenko, Ph.D
Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyhovsky, Kyiv

Using of the system of key indexes for the estimation of the financial providing of the Armed Forces of Ukraine

Resume. Based on the test data the calculation of the integral indicator to assess the financial-economic activities of the Armed Forces of Ukraine and the qualitative interpretation of the obtained results.

Keywords: key indicators, additive-multiplicative model, integrated indicator, assessment, financial-economic activity.